RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917. Första kammaren. Nr 41.

Onsdagen den 9 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Friherre Beck-Friis erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag hemställer, att kammaren för sin del måtte besluta, att särskilda utskottet skall behandla jämväl Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 342, angående reglering av löneförhållanden med mera för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, ävensom de ytterligare framställningar, som kunna av Kungl. Maj:t eller av enskilda motionärer göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

Denna hemställan bifölls.

Andra kammaren skulle inbjudas att förena sig med första kammaren i detta beslut.

Protokollsutdrag härom justerades och avsändes till andra kammaren.

Anmäldes och bordlades:

bevillningsutskottets betänkande nr 38, i anledning av väckt motion om ändring i 12 § av förordningen angående tillverkning av brännvin; och

bankoutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggspension åt fullmäktigen i riksbanken, filosofie doktorn S. G. von Friesen.

Efter föredragning av Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 342, angående reglering av löneförhållanden m. m. för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, blev denna proposition, under förutsättning att andra kammaren antoge gjord inbjudning att förena sig med första kammaren i dess beslut om propositionens behandlande av första särskilda utskottet, hänvisad till detta utskott men eljest remitterad, såvitt propositionen angick pensions-

staten, till bankoutskottet, i vad den rörde ärenden under jordbruksdepartementet, till jordbruksutskottet och i övrigt till statsutskottet.

Föredrogs och hänvisades till andra särskilda utskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 345, med förslag till förordning angående ändrad lydelse av § 7 i förordningen den 2 juni 1911 angående grunderna och sättet för markegångsprisens bestämmande m. m.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 106, angående överlämnande till jordbruksutskottet av en motion rörande anslag till prisreglering å viktiga födoämnen och livsförnödenheter m. m., bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets utlåtanden nr 48—62 samt första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 19.

Om krigstidstillägg m. m. åt befattningshavare i statens tjänst.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtande nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1917 åt befattningshavare i statens tjänst jämte i ämnet väckta motioner.

Herr Wrangel: Herr greve och talman, mina herrar! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på två omständigheter beträffande förevarande utlåtande, vilka tyvärr undgått såväl Kungl. Maj:ts som utskottets uppmärksamhet.

I § 1 upptagas de olika slagen av löneförmåner, å vilka krigstidstillägg med 15 % skall kunna utgå. Där står bland annat: »dagavlöning vid armén och flottan». Detta är ett misstag, då det ju skall heta: »vid armén och marinen». Eljest kommer icke kustartilleriets personal med. Vidare ber jag att få nämna, att avlöningsförhållandena för flottans underofficerare äro ganska olika emot avlöningsförhållandena för arméns och för kustartilleriets. Om man jämför avlöningsförhållandena vid flottan och vid kustartilleriet och tar i betraktande endast de så att säga normala avlöningsförmånerna, det vill säga icke sådana, som medfölja sjökommendering, visar det sig, att avlöningen för underofficerare av första graden vid flottan uppgår till 2,481 kronor 85 öre och vid kustartilleriet till 2,482 kronor 50 öre, det vill säga till i det allra närmaste samma belopp. För underofficerare av andra graden utgår sammanlagda avlöningen med 2,153 kronor 80 öre, lika för flottan och kustartilleriet. Nu är emellertid fallet, att i dessa kustartilleriets löneförmåner, det vill säga i lönen, ingår även det, som motsvarar beklädnadsersättning och portionsersättning vid flottan. För flottans un-

derofficerare äro dessa särskilda, så att det utgår 200 kronor i beklädnadsersättning och 226 kronor 30 öre i portionsersättning, motsvarande en portionskostnad av 62 öre per dag för portion, som beräknas för tjänstgöring i land.

Om krigstidstillägg m. m. åt befattningshavare i statens tjänst. (Forts.)

För att det skall bliva rättvisa och lika förhållanden mellan de olika grenarna av krigsmakten, synes det mig vara absolut nödvändigt, att en ändring här sker. En sådan ändring torde emellertid icke nu kunna av kammaren vidtagas, och med anledning härav får jag, herr greve och talman, vördsamt yrka återremiss.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Jag tar för alldeles givet, att i anledning av vad den siste ärade talaren här anförde, detta utlåtande kommer att till utskottet återremitteras. Jag ber då att få säga, att det skulle vara mig synnerligen kärt, om utskottet i anledning av denna återremiss även ville taga en annan fråga under bedömande, som jag här skall be att något litet få utveckla. Den frågan gäller telegrafkommissariernas ställning till det förslag rörande krigstidstillägg, som här är framlagt. Utskottet har därvid förklarat, att dessa telegrafkommissarier icke skulle hava att tillgodoräkna sig mera såsom grund för detta krigstidstillägg än vad som motsvarar den *minimiprovision*, som av dessa tjänstemän uppbäres. Jag skall be att få med några ord påpeka, att detta uttalande synes mig obilligt och orättvist, och jag hoppas, att utskottet vid en förnyad prövning skall kunna godkänna de synpunkter, som jag här ber att i yttersta korthet få framlägga.

Det är ju så, att det finnes inom telegrafverket två olika arter, två olika former för avlöning. Den *ena* formen närmar sig synnerligen mycket det vanliga löneförhållandet och består i *lön, tjänstgöringspenningar* och *ålderstillägg*. Dessa ålderstillägg fördelas dels på lönen och dels på tjänstgöringspenningarna. Den andra formen är den, som telegrafkommissarierna fått sig tilldelad, och den består i *lön* och *provision*. Denna provision har alltid ansetts utgöra telegrafkommissariernas tjänstgöringspenningar. Att icke något ålderstillägg för tjänstgöringspenningar under denna form har ifrågakommit beror därpå, att det ur statens synpunkt är förmånligt, att dessa telegrafkommissarier skola genom sin energi i tjänsten arbeta upp provisionen och därigenom arbeta synnerligen förtjänstfullt i telegrafverkets tjänst. Nu säger utskottet rörande detta, att dessa provisioner icke borde läggas till grund, då det gäller att bestämma krigstidstillägget, därför att provisionerna under denna krigstid hava så oerhört växt. Om så verkligen vore förhållandet, kan man tänka sig, att utskottet stode på ganska fast mark, men då utskottet skall med siffror ådagalägga det riktiga i denna synpunkt, tar utskottet och gör en jämförelse mellan provisionen år 1908 och provisionen år 1916 och kommer därvid till det resultatet, att provisionen har ökats med icke mindre än 42 %. Jag tror, att en sådan beräkning, som utskottet här gjort, ingalunda håller streck. Utskottet har i sin beräkning fullkomligt rätt i att provisionen växt, men den största tillväxten på provisionen belöper sig på sådana telegrafstatio-

Om krigstidstillägg m. m. åt befattningshavare i statens tjänst. (Forts.)

ner, där chefskapet beklädes av personer i telegrafdirektörs ställning och även andra direktörer och telegrafkommissarier, som icke böra tagas med i beräkningen, då det gäller denna fråga. Vill utskottet åter taga telegrafkommissarierna från och med *andra* till och med *sjunde* klassen tror jag, att siffrorna tydligt skola ådagalägga, att provisionen växt endast med 3 %.

Vid sådant förhållande synes det mig, som om det skäl, som utskottet här anfört, knappast är vägande. Jag hemställer således vördsamt, att utskottet vid återremissen behagade taga under förnyad prövning, huruvida det icke vore med billighet och rättvisa förenligt att telegrafkommissarierna finge beräkna hela sin provision, då det gäller detta krigstidstillägg.

Jag anhåller, att detta mitt uttalande får åtfölja återremissen till utskottet.

Herr Pers: Herr talman! Jag ber att få understödja det framställda yrkandet om återremiss. Det har nämligen kommit i dagen, att det råder en bristande överensstämmelse beträffande § 13 i utskottets förslag och i Kungl. Maj:ts proposition, något som också tarvar närmare översikt och övervägande.

Jag hemställer på grund härav, att hela betänkandet måtte gå tillbaka till utskottet.

Efter härmed slutad överläggning visades föreliggande utlåtande åter till utskottet.

Om krigstidstillägg m. m. åt befattningshavare hos riksdagen eller i dess verk.

Föredrogs ånyo första särskilda utskottets utlåtande nr 2, i anledning av framställningar om krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare anställda hos riksdagen eller i dess verk.

Herr vice talmannen: Då detta utskottsutlåtande nr 2 hänger alldeles tillsamman med utskottsutlåtandet nr 1, hemställer jag, att enahanda beslut, som nyss fattades rörande utlåtandet nr 1, måtte fattas även beträffande detta utlåtande, nämligen att återremittera utlåtandet till utskottet.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter utlåtandet visades åter till utskottet.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 348, med förslag till förordning angående förbud i vissa fall mot användande av vilseledande varubeteckningar vid handel med födoämnen.

Om införande av öppen omröstning i riksdagen.

Föredrogs ånyo konstitutionsutskottets utlåtande nr 11, i anledning av väckt motion om ändring av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.

I nu föredragna utlåtande hade utskottet på anförda grunder hemställt, att riksdagen måtte, med anledning av en inom första kammaren av herr *C. G. Ekman* väckt motion, nr 122, antaga att vila till vidare grundlagsenlig behandling följande

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

Förslag
till
ändrad lydelse av §§ 60, 65 och 75 riksdagsordningen.

(*Nuvarande lydelse:*)

§ 60.

När ärende skall slutligen avgöras, böra därtill hörande handlingar uppläsas, så framt någon kammarens ledamot sådant äskar. Ej må något mål, däri överläggning ägt rum, till slutligt avgörande företagas förr än kammaren på talmannens hemställan förklarat överläggningen slutad; börande därefter proposition framställas. Kan fråga bliva föremål för bifall eller avslag, bör talmans första proposition lyda på bifall. Om denna besvaras med nej, och anmärkningar i saken blivit under överläggningen gjorda, bör den följande propositionen i enlighet med dem uppställas. Innefattar ett förslag flera delar, som ej lämpligen kunna i ett sammanhang avgöras, bör särskild proposition å vardera delen framställas i enahanda ordning, som nu är föreskriven. — Proposition skall alltid endast med ja eller nej besvaras, och talmannen tillkännagive sin uppfattning av det svar, som lämnats, varvid skall bero, så vida ej votering begäres, vilken då ej må vägras; en var i övrigt obetaget att låta sin särskilda mening i protokollet antecknas. Ingen må försöka att beslutet genom ny överläggning uppriva. — Då voteras skall, bör voteringsproposition

(*Föreslagen lydelse:*)

§ 60.

När ärende skall slutligen avgöras, böra därtill hörande handlingar uppläsas, så framt någon kammarens ledamot sådant äskar. Ej må något mål, däri överläggning ägt rum, till slutligt avgörande företagas förr än kammaren på talmannens hemställan förklarat överläggningen slutad; börande därefter proposition framställas. Kan fråga bliva föremål för bifall eller avslag, bör talmans första proposition lyda på bifall. Om denna besvaras med nej, och anmärkningar i saken blivit under överläggningen gjorda, bör den följande propositionen i enlighet med dem uppställas. Innefattar ett förslag flera delar, som ej lämpligen kunna i ett sammanhang avgöras, bör särskild proposition å vardera delen framställas i enahanda ordning, som nu är föreskriven. — Proposition skall alltid endast med ja eller nej besvaras, och talmannen tillkännagive sin uppfattning av det svar, som lämnats, varvid skall bero, så vida ej votering begäres, vilken då ej må vägras; en var i övrigt obetaget att låta sin särskilda mening i protokollet antecknas. Ingen må försöka att beslutet genom ny överläggning uppriva. — Då voteras skall, bör voterings-

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

(*Nuvarande lydelse:*)

jämte tydlig kontraproposition genast författas, justeras och anslås, samt omröstningen strax därefter verkställas; men ej må proposition göras, om votering skall äga rum, ej heller någon omröstning därom tillåtas.

Omröstningen skall *alltid* ske *med tryckta och omärkta, enkla, slutna och hoprullade sedlar, och bör, till undvikande av lika röstetal för ja och nej, i mål, där blott enkel pluralitet erfordras, talmannen vid varje omröstning före sedlarnas uppräkning en bland dem uttaga och genast förseglad avlägga. Om vid sammanräknandet av de övriga sedlarna rösterna befinnas lika delade, skall den förseglade sedeln öppnas och avgöra beslutet. Är pluralitet redan vunnen, bör den avlagda sedeln ouppbruten genast förstöras.*

§ 65.

När, i fråga om statsutgifter eller bevillning, eller om reglementariska föreskrifter för riksbanken, dess inkomster och utgifter, eller om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken, eller om riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarna fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjämkade, skola bägge kamrarna var för sig rösta om de olika beslut, vari vardera förut stannat; kommande den mening, som därvid erhåller de flesta ledamöters av båda kamrarna sammanräknade röster, att gälla såsom riksdagens beslut. *För att vid sådan omröstning förekomma lika antal röster, skall i andra*

(*Föreslagen lydelse:*)

proposition jämte tydlig kontraproposition genast författas, justeras och anslås, samt omröstningen strax därefter verkställas; men ej må proposition göras, om votering skall äga rum, ej häller någon omröstning därom tillåtas.

Omröstningen skall ske *öppet och medelst namnupprop. Befinnas i mål, där blott enkel pluralitet erfordras, de avgivna rösterna lika delade, nedlägge talmannen i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång genom den sedel, som en av kammarens ledamöter på anmodan av talmannen ur rösturnan upptager.*

§ 65.

När, i fråga om statsutgifter eller bevillning, eller om reglementariska föreskrifter för riksbanken, dess inkomster och utgifter, eller om ansvarsfrihet för fullmäktige i riksbanken, eller om riksgäldskontorets styrelse och förvaltning, inkomster och utgifter, kamrarna fatta stridiga beslut, som ej uppå vederbörligt utskotts förslag varda sammanjämkade, skola bägge kamrarna var för sig rösta om de olika beslut, vari vardera förut stannat; kommande den mening, som därvid erhåller de flesta ledamöters av båda kamrarna sammanräknade röster, att gälla såsom riksdagens beslut. *Om vid sammanräkningen av de avgivna rösterna dessa befinnas lika de-*

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

(*Nuvarande lydelse:*)

kammaren avläggas och förseglas en sedel, vilken, i händelse de övriga sammanräknade rösterna utfalla lika, öppnas och avgör frågan. Är pluralitet redan vunnen, bör den avlagda sedeln oupp-bruten genast förstöras.

§ 75.

Vid alla val iakttages, att namnsedlarna, så framt de skola bliva gällande, böra vara enkla, *slutna*, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal; dock skall i fråga om val till utskott gälla, vad uti den i 37 § 5 mom. omförmälda stadga finnes föreskrivet. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

(*Föreslagen lydelse:*)

lade nedlägge andra kammarens talman i en därtill avsedd rösturna en ja-sedel och en nej-sedel, båda lika samt var för sig slutna och hoprullade, och avgöres då omröstningens utgång, genom den sedel, som en av andra kammarens ledamöter på anmodan av talmannen ur rösturnan upptager.

§ 75.

Alla val skola ske med slutna sedlar, och iakttages därvid, att namnsedlarna, så framt de skola bliva gällande, böra vara enkla, hoprullade, omärkta och fria såväl från all tvetydighet i anseende till personernas namn som från oriktighet i anseende till deras antal; dock skall i fråga om val till utskott gälla, vad uti den i 37 § 5 mom. omförmälda stadga finnes föreskrivet. Mellan personer, som vid val undfått lika antal röster, skiljes genom lottning, när så erfordras.

Reservation hade avgivits av herrar *Clason, Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Magnusson* i Tumhult, *Andersson* i Höckerum och *Gustafsson* i Brånsta, vilka ansett, att motionen bort av utskottet avstyrkas.

Herr Bellinder: Herr greve och talman, mina herrar! Då jag och åtta andra ledamöter i utskottet reserverat oss mot konstitutionsutskottets föreliggande betänkande, anhåller jag att få säga några ord.

Frågan om införande av öppen omröstning i riksdagens voteringar har förekommit, tror jag, ett tjogtal gånger. Sex gånger har andra kammaren fattat beslut om införande av sådan öppen omröstning. I denna kammare har man hittills icke ansett sig böra vara med om denna förändring. Sedan frågan sista gången var före här i kammaren, nämligen år 1912, synas mig inga nya skäl hava anförts för den ifrågasatta förändringen. Utskottet har icke heller anfört något skäl för egen räkning utan nöjt sig med att åberopa 1908 års utskottsutlåtande i denna fråga. Utskottet börjar sitt utlåtande med att anföra, att i åtskilliga främmande länder den öppna voteringen införts. Därvid är emellertid att märka, att icke

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

i alla dessa länder den öppna omröstningen är obligatorisk, utan blott fakultativ. Här skulle det vara fråga om att göra den öppna omröstningen obligatorisk. Man kan också säga, att främmande länders exempel i detta fall icke bör vara normgivande för oss. Vi hava gamla traditioner med avseende på sättet för omröstningen i den svenska riksdagen, och förhållandena här äro i åtskilligt olika dem, som råda i främmande länder. Så till exempel förekommer icke i främmande länder den gemensamma voteringen, och om man också säger, att den röstande har tillfälle att motivera sitt ja eller sitt nej vid frågans behandling i kamrarna, är detta dock icke fallet, då man kommer till den gemensamma voteringen, och det kan ju hända, att åtskilliga nya förhållanden inträffat, som göra, att en riksdagsman kan anse sig böra ändra sitt votum från den första behandlingen i kamrarna och till dess den gemensamma voteringen förekommer. Då kan man tycka, att han är inkonsekvent, om han röstar olika vid dessa båda tillfällen. Redan detta synes mig sålunda vara ett skäl för att icke utan vidare tillämpa vad som förekommer i främmande länder.

Ett huvudskäl för den yrkade förändringen är det, att man anser, att valmännen hava rätt att få veta, huru riksdagsmännen från de olika valkretsarna hava röstat i särskilda frågor. Nåväl, detta kan ju erkännas, men jag tror också, att detta anspråk är något, som mycket väl kan tillfredsställas den öppna voteringen förutan. Genom utskottsbetänkandena ser man ju, vilka åsikter medlemmarna inom utskotten hava i de olika frågorna, genom riksdagsförhandlingarna kan man även få reda därpå, och vidare redogöres i tidningarna rätt utförligt för vad som förekommit i riksdagen. Men om någon valman skulle tycka, att han icke fått tillräckliga upplysningar angående sin riksdagsman härigenom, står det honom fritt att till riksdagsmannen framställa frågor, huru denne röstat, och säkerligen finns det ingen riksdagsman, som nekar att enkelt och uppriktigt tala om sin åsikt i olika fall, liksom det ofta förekommer, att en riksdagsman anser sig efter riksdagens slut böra för valämnnen tillkännagiva, huru han vid de olika frågornas behandling medverkat till deras lösning.

Motionären säger, att det kan tänkas, att en riksdagsman avger sin röst på annat sätt, än man av hans uppträdande under förhandlingarna haft anledning förvänta. Jag för min del vill inte tänka så lågt om en riksdagsman, att han talar på ett sätt och röstar på ett annat. Utskottet har heller icke påstått detta utan blott sagt, att sådant kan tänkas. Men motionären går längre, då han säger: »I praktiken har det även oupphörligen visat sig, att synnerliga olägenheter varit förbundna med tillämpningen av det slutna omröstningssättet. Utan att nämna några fall — ehuru en del även under allra senaste åren erbjuda sig — kan det vara nog att erinra därom, att vid nästan varje riksdag uppstått situationer, då ur voteringarna framgått röstsiffror, som icke varit förenliga med de i omröstningen deltagande kammarledamöternas egna deklarationer eller eljest kända, allmänna ställning. Inbördes misstro, var-

andra korsande beskyllningar och försök till ömsesidigt övervakande bli därigenom ofta återkommande företeelser inom riksdagen.» — Jag får för min del bekänna att vad motionären påstått ligger utom min erfarenhet. Något sådant förekommer åtminstone icke inom det parti, jag har äran tillhöra.

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

Det förnämsta skälet för att man bör motsätta sig den öppna voteringen är, att partitvånget, som tyvärr redan förut i vår riksdag är ganska stort, därigenom skulle ytterligare skärpas. Nu säger man, att genom den proportionella valmetoden m. m. partitvånget är ganska utvecklat i alla fall. Må så vara! Men det skulle bliva ännu strängare och ännu starkare, ifall den öppna omröstningen infördes. Den skulle enligt min mening komma att verka så, att man närmade sig det imperativa mandatet, som är någonting för vår författning okänt. Väl har den frågan varit uppe förut under den historiska utvecklingen av vår författning, men den har icke i längden kunnat vinna något erkännande. Det är ju i alla fall så, att en riksdagsman icke bör taga emot befallningar av sin valkrets, huru han skall rösta i de särskilda fallen. Det är naturligt, att, om ett visst program finnes, han bör följa detta, men han bör icke göra det så slaviskt, att, om samvete och övertygelse i någon punkt bjuda honom att rösta på annat sätt, än hans valmän önska, han icke bör kunna följa sin egen mening. Det är nämligen så, att en riksdagsman icke är riksdagsman blott för en viss valkrets, han representerar icke uteslutande lokala intressen, utan han får se på det stora hela, på riksintresset, på det, som är gagneligt för folket och staten i sin helhet. Han bör därför icke i allo låta binda sig av valmännen, även om han naturligtvis bör vara programtrogen i alla viktiga punkter.

Motionären anför såsom en biomständighet, men en sådan, som förtjänar avseende, att en icke oväsentlig tidsvinst skulle kunna erhållas genom den öppna omröstningens införande. Jag tillåter mig därvidlag hysa en motsatt mening. Det är ju tämligen klart, att en stor del riksdagsmän icke skulle nöja sig med att vid den öppna omröstningen genom ett enkelt ja eller nej tillkännagiva sin mening, utan att de komme att motivera detta sitt ja eller nej. Dessutom tror jag, att man skulle frestas att oftare begära omröstning, och att tidsvinsten sålunda icke skulle bliva någon, utan tvärt om skulle de allmänna sessionerna i stället komma att förlängas.

Då som sagt inga nya skäl tillkommit, sedan frågan sist var före, samt jag och mina medreservanter icke känt oss övertygade om att en förändring, på sätt här är föreslaget, nu är särskilt nyttig, då ju det gamla hävdvunna omröstningssättet icke visat sig på något sätt skadligt och icke medfört några menliga följder, anhåller jag, herr greve och talman, att få yrka avslag på konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Hellberg: Herr talman! Den föregående talaren både började och slutade sitt anförande med att framhålla, att utskottet icke hade förebragt några nya skäl för införandet av öppen

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

omröstning. Jag skulle ju kunna återgälda honom den komplimangen och säga, att inte heller han förebragt några nya skäl för sin ståndpunkt.

Han åberopade även både i begynnelsen och slutet de gamla traditioner, som detta hemliga röstningssätt har inom vår representation, och det må ju gälla vad det kan. Jag har hört sägas — jag har inte haft tillfälle att undersöka saken — att det lär härleda sig från frihetstiden och att det blev egentligen stadfäst under den gustavianska tiden, då det roade Gustaf III att själv spela lantmarskalk: då han i denna egenskap inverkade på röstningsfriheten inom riddarhuset, lär det hava blivit genomfört att konsekvent använda det. Men denna motivering för det hemliga röstningssättet kan väl inte sägas föreligga nu för tiden, ty huru mycket man än hoppas på en konungadömets renässans, kan det väl ändå inte hända, att hans Maj:t Konungen skulle roa sig med att spela talman i kammaren! Detta mera i förbigående.

Vad nu skälen för och emot beträffar, fäste jag mig först vid den föregående talarens påstående att det inte någonsin, såvitt han hade kunnat iakttaga, hade förekommit några sådana otrevliga följder av det hemliga omröstningssättet, som motionären framhållit. Det överraskar mig något, att en person, som suttit i riksdagen så länge som herr Bellinder, inte iakttagit dessa företeelser, som man kan säga oupphörligt förekomma. Det händer ju mycket ofta att voteringar förlupit på sådant sätt, att det ger anledning till gissningar, huru den ene eller den andre röstat, inte minst vid voteringar om kontrapropositioner, då exempelvis ytterpartierna misstänkas för samverkan i syfte att slå ut mellanpartiets förslag, så att detta inte kan komma med i huvudvoteringen. Det är en alldaglig företeelse, som givit anledning till oupphörliga tidningsfejder.

Såsom det egentliga skälet emot öppen omröstning anförde herr Bellinder, att vi här i vårt land hava en särskild omröstningsform, som kallas gemensam votering, och att det för den skull är synnerligen angeläget, att man kan rösta med sluten sedel, då det kan inträffa, att en person ändrat ståndpunkt mellan den första och andra behandlingen av samma fråga och inte har tillfälle att i kammaren motivera denna sin åsiktsförändring. Men är detta ett verkligt skäl att tala om? Först och främst inträffar det väl rätt sällan, att en person byter om åsikt i en fråga. Men om han gör det, så är anledningen ofta så känd och ligger i så öppen dag, att ingen människa kan förundra sig däröver. Och för det tredje är det mycket litet sannolikt, att det — åtminstone i de flesta voteringar — lägges särskilt märke till hans ståndpunktsförändring. Men skulle den verkligen behöva motiveras, då kan det ske på många sätt: det kan ske vare sig muntligen eller i pressen eller också på andra sätt inför den krets det närmast intresserar. Det skälet kunna vi därför lugnt avföra såsom praktiskt betydelselöst.

Sedan motiverade herr Bellinder den slutna omröstningen på ett sätt, som kan sägas innebära, att denna omröstning i själva verket icke är sluten. Han sade, att valmännen kunna få reda på, huru en

riksdagsman röstat genom utskottsutlåtanden och uttalanden, att de kunna fråga, om de vilja, och att det icke kan falla någon sålunda tillfrågad in att vägra att öppet och ärligt säga ifrån, huru han röstat. Efter riksdagens slut kunde förresten riksdagsmannen på valmöten o. s. v. tillkännage sin ställning. — Men vad i all världen tjänar det då till med den hemliga omröstningen? Det skulle ju till och med kunna vara en riksdagsman till fördel, om valmännen redan på en tidigare tidpunkt visste, hur han röstat, ty då sluppe han ifrån allt detta besvär.

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

Emellertid ansåg herr Bellinder — och det var huvudskälet — att partitvånget skulle komma att ökas genom den öppna voteringen. Nu är ju detta påstående delvis vederlagt, om den hemliga omröstningen i regel icke kommer att förbli hemlig. Men även oavsett detta tror jag påståendet har mycket liten betydelse. Partitvånget kommer, hur det än utvecklar sig, icke att sträcka sig till alla frågor, ty en del frågor ligga utanför partimotsatserna. Andra frågor åter kunna visserligen anses hava politisk karaktär, men äro av så underordnad betydelse, att det icke kan falla någon människa in att göra affär av en riksdagsmans röstning i dem. Och slutligen lär det väl i verkligen viktiga partifrågor av alla representanter komma att krävas, att de rösta i överensstämmelse med sitt parti, om de skola få behålla sina valmäns förtroende. Låt oss tänka oss, hur i detta fall det skulle ställa sig, om man på allvar ville hävda hemlighetsprincipen. Då skulle en representant kunna försättas i den situationen efter en votering, att han antingen måste vidgå sin omröstning i överensstämmelse med vad som verkligen förefallit, eller också skulle han nödgas ljuga för valmännen och säga, att han röstat på det och det sättet. I vilketdera fallet som helst kan jag icke anse det vara någon fördel för honom att hava röstat hemligt. Jag tycker också, att det borde kännas för varje i någon mån ärekär representant såsom ett obehag — vare sig han nu röstat på ena eller andra sättet — att begagna den hemliga röstningen såsom ett skydd mot valmännen, för att mot dem hålla fördolt, huru han röstat.

Jag ser den nu påyrkade reformen, såsom den vid behandlingen i utskottet betecknades av en talare: som en politisk snygghetsåtgärd. Vill nu icke första kammaren för sin del denna gång — liksom kammaren icke velat det förut — vidtaga en sådan åtgärd, utan anser sig böra bibehålla detta skydd, som i själva verket är ett skydd för de allra sämsta elementen inom riksdagen — ty några andra göra verkligen icke anspråk på ett sådant skydd — ett skydd för ljusskyggheten, fegheten, osannfärdigheten, ett skydd som blott skyddar stackare, förrädare, seglare under halvt falsk flagg — vill kammaren bibehålla detta, så kan jag icke hjälpa det.

För min del yrkar jag emellertid bifall till utskottets hemställan.

Herr von Geijer: Endast några ord. Frågan har redan blivit belyst av två talare med motsatt utgångspunkt, och förvisso kan

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

den ses ur mera än en synpunkt, beroende på hur man rent individuellt betraktar densamma. Den är som kunskapens träd på både gott och ont, och ens åsikt beror på den subjektiva ställning, man intager till frågan. Stöd för detta mitt påstående får jag i icke obetydlig mån av vad som här anföres av konstitutionsutskottets egen majoritet; beroende därpå, att de skäl, som utskottet anfört, kunna åberopas åt båda hållen, lika väl till försvar för denna öppna omröstning som till stöd för motsatsen.

I utskottsbetänkandet talas om — utskottet nekar icke till detta — att den öppna omröstningen skulle kunna utöva ett tvång på den enskilde riksdagsmannen. Ja, säger utskottet, detta må nu vara förhållandet, men å andra sidan kan den slutna omröstningen medgiva möjlighet för riksdagsmannen att vid avgivande av sitt votum »låta sin röst bestämmas av mindre goda bevekelsegrunder». Sålunda å ena sidan tvång — som erkännes vara mindre förmånligt — å andra sidan mindre goda bevekelsegrunder; vilka dessa skulle vara angives icke. Jag kan icke säga, vilketdera av dessa två alternativ är det bättre. Herr Hellberg vände sig emot de fege, mot stackarna, som ju skulle må väl under den slutna omröstningen. Det är väl dessa, som avses med dem, som skulle avgiva sina vota av mindre goda bevekelsegrunder. Bliva de bättre, modigare och mindre stackare om de rösta av tvång, och bliva deras vota bättre uttryck för vad de skulle vara?

Vidare åberopar utskottet såsom skäl en viss rätt för valmännen att få höra sina riksdagsmäns åsikter. Ja, det är ju berättigat, jag förmenar bestämt, att de också kunna få detta med nuvarande omröstningssätt, men vill ej förneka att de skulle få veta mera genom den öppna omröstningen, d. v. s. med tillhjälp av pressen. Men här finnes också en avigsida. En stor del av pressen har ju satt såsom sin devis: »förtalet främst». Denna press skulle då kunna använda det öppna omröstningssättet till trakasserier, blåsa upp vota, som riksdagsmännen avgivit, och att så skulle ske är min fullständiga övertygelse.

Få valmännen härvidlag vara i fred, förmenar jag, att de icke skola framställa flera frågor till sin riksdagsman än de verkligen kunde ha berättigade intressen att få besvarade. Och i likhet med herr Bellinder tror jag, att de nog skulle få svar. Skulle de åter icke erhålla sådant, äga de nog maktmedel mot den riksdagsman, som icke ärligen vill säga ifrån, huru han röstat: de kunna och böra låta honom stanna hemma.

Herr Hellberg framdrog i ljuset den märkvärdige mannen, som återfinnes i konstitutionsutskottets utlåtande och som i regel brukar spöka varje gång denna fråga kommer upp, mannen som talar för ett och sedan under skydd av det hemliga voteringssättet röstar för ett annat. Men ingen kan väl säga, att han blir bättre, om man tvingar honom till öppen omröstning. Med den nuvarande omröstningen skulle han ju tala mot bättre vetande, men rösta efter sin övertygelse. Skulle det bli öppen omröstning åter, så komme han ju både att tala och rösta mot sin övertygelse! Icke blir han bättre

för det. Den mannen tycker jag borde avföras, icke få finnas, varken personligen i kammaren eller som gengångare i riksdagens förhandlingar och protokoll, dit han ständigt under debatterna i denna fråga återkommer.

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

Vidare medgav herr Hellberg, att det skulle kunna bli ett tvång av den öppna omröstningen, men, sade han, detta tvång sträcker sig icke till alla frågor. Nej, det kan ju hända till en början. Men om vi skulle bli välsignade med parlamentarism, som betyder, att om en enda fråga går regeringen emot, är den skyldig att demissionera, då tror jag, att detta partitvång skulle utsträckas till även de minsta frågor. Jag undrar, om icke alla frågor då bleve politiska, och om icke herr Bellinder har rätt i sitt antagande, att konsekvensen bleve den, att alla frågor fullständigt underkastades partitvång.

Frågan om den öppna omröstningen är icke självändamål, utan den ingår såsom ett led i allt det myckna, som många hoppas och vänta på. Det kan hända att detta kommer, och vi kunna ju vänta till dess. Men tills vidare är det ingen anledning att genomföra den. Jag är nämligen alldeles bestämt av den meningen som framhölls av den förste ärade talaren, att den på det allra högsta skulle skärpa partibanden och öka partiledarnas makt, vilket jag icke anser vara till fördel för det hela.

Jag instämmer i avslagsyrkandet.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag måste uttrycka min förvåning över att vid konstitutionsutskottets behandling av denna fråga opponenterna aldrig förena sig om ett mera utförligt uttalande, en gemensamt motiverad reservation, utan alltid avstyrka förslaget endast med ett naket meddelande, att de för sin del icke kunna biträda förslaget. Varför, har jag frågat mig, kunna de, som nu tala för bibehållandet av nuvarande omröstningssätt icke förena sig om ett uttalande, som skulle innebära en sammanfattning av huvudskälen mot motionen, och varför nöja de sig ensamt med en hänvisning av nyss antydd art? Jag har frågat det i kammaren en gång förr, och jag frågar det i dag. Och jag har kommit till det resultatet, att detta beror på, att när man skall sammanfatta sina skäl och ställa upp en enig grupp reservanter bakom, så befinns det, att skälen äro av den art att det icke finns möjlighet att giva dem sådan auktoritet som erfordras, när man skall komma med en skriftlig, samfällt motiverad reservation.

Jag skall be att få anföra ett par exempel på den saken. Herr Bellinder har i sitt anförande yttrat, att huvudskälet mot den öppna omröstningen skulle vara det, att detta omröstningssätt kommer att medföra ökat partitvång. Vid den diskussion som i denna fråga förekom år 1912 i denna kammare yttrade en ledamot av konstitutionsutskottet, som fortfarande är ledamot av samma utskott och även nu tillhör reservanterna, bland annat följande: »Vid öppen omröstning kan det hända, att skiljaktigheter i mindre frågor genom den offentlighet de få blåsas upp och bliva så stora att därigenom den politiska sammanhållningen äventyras.» Den tala-

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

ren ansåg riskabelt att vara med om den öppna omröstningen därför att kännedomen om olika medlemmars votum i olika frågor skulle äventyra partiets sammanhållning och sålunda bryta sönder den. Herr Bellinder åter gjorde gällande, att anledningen, varför han icke kunde vara med om den, är, att partitvånget skulle bli svårare och olidligare. Såsom herrarna höra, gå meningarna i diametralt motsatt riktning, då det gäller att förutsäga verkningarna av reformen på denna vitala punkt.

Då är det icke heller så underligt, herr talman, att man icke kunnat ena sig om en gemensam reservation. Men icke kan man säga, att reservanternas ställning därigenom blir så stark.

Herr Bellinder anförde också såsom skäl för sin ståndpunkt den omständigheten, att här försiggå ibland två omröstningar i samma fråga, den första omröstningen i kamrarna, då dessa var för sig behandla frågan, och sedermera en samfälld vid den gemensamma omröstningen, och han menade, att om det därvidlag kunde hända, att en ledamot vid den senare omröstningen avgav ett annat votum än vid den första behandlingen av frågan, skulle detta inkonsekventa uppträdande väcka uppmärksamhet hos valmännen samt föranleda undran och trakasserier. Ja, det är väl så, att herr Bellinder delvis ärvt den argumentationen från 1912 års behandling här i kammaren av denna fråga, enär den synpunkten såvitt jag känner då först framfördes. Majoritetspartiets ledare i denna kammare yttrade då följande ord, som jag finner lämpligt att här återgiva: »Vid den slutna omröstningen åter har man enligt min mening den fördelen, att när man haft ett uttalande förut utan att ha sett någon utredning, kan man, sedan man bättre satt sig in i frågan, utan att ge anledning till skrik och väsen gå ifrån sin förra ståndpunkt och intaga den ståndpunkt, som ens vunna övertygelse dikterar.» Han hänförde således icke skiljaktigheten i uppträdande till voteringstillfällena enbart utan även till de tillfällen, då en ledamot av kammaren i övrigt föranledes att ändra ståndpunkt. Men vad innebär i själva verket den hänvisning, som jag här uppläste? Jo, den innebär, att man tycker, att det ibland icke är så kinkigt att komma med ett uttalande mera på fri hand, att det icke är så noga att i första hand grundligt överväga sitt votum, om man har tillfälle att senare korrigera sitt uppträdande. Men icke kan det ur allmän synpunkt vara någon fördel, att man finner sig i första hand kunna både tala och rösta utan att bilda sig någon synnerligen djupgående insikt i de föreliggande frågorna och att man därför utan tvekan röstar på ett sätt, som vid första påseendet förefaller vara det lämpliga, emedan man senare har tillfälle att korrigera sitt omdöme genom ett annat votum. Då en sådan åsiktsskiftning skett, då man finner anledning att senare votera på ett annat sätt än tidigare, eller att senare uppträda på ett annat sätt än tidigare, då bör man väl ha särskild anledning att framlägga sakskälen, anledningen till ändringen! Och om anledningen till att man byter om åsikt är den, att man fått nya och andra motiv, som man icke kände förut, eller att andra om-

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

ständigheter tillkommit, som påverkat ens votum, så kan icke andras undran över ett sådant skifte innebära tillräckligt skäl *emot* den öppna omröstningen. Tvärtom visar sig ju därmed, att öppen omröstning skulle från början av ledamöterna i kammaren påkalla en mera ingående behandling av ärendena. Och när en sådan verkan skulle följa av ett införande av det öppna omröstningssättet, så kan jag icke finna annat än att detta vore en verkligt god och önskvärd effekt.

Herr Bellinder inledde sitt anförande med att säga, att i åtskilliga länder med öppen omröstning har man fakultativ sådan, men här skulle det vara meningen att genomföra den obligatoriskt över hela linjen. Jag ber att få fråga den ärade talaren: får jag fatta hans anmärkning så, att om det kommer ett förslag, där man gjort den öppna omröstningen fakultativ, han och hans kamrater vilja reflektera på den? Om det skulle vara skälet, varför man icke är med om saken, är det ju möjligt, att därest kammaren nu fäller förslaget, kammaren blir i tillfälle att reflektera jämväl på ett sådant förslag. Men det förefaller mig, som om argumentationen i övrigt icke står i överensstämmelse med antydan att i denna omständighet skulle ligga ett skäl, varför icke reservanterna i utskottet kunnat vara med om ett bifall till motionen.

För övrigt sade herr Bellinder, att han icke kände några fall, där det inträffat, att allmänheten haft anledning att misstänka, att det icke fanns full överensstämmelse mellan kammarledamöters uppträdande och uttalanden å ena sidan och de i kamrarna förekommande röstsiffrorna å den andra. En föregående talare har redan erinrat honom om att diskussioner om denna sak gång på gång förekommit i det offentliga. Och jag säger som denne talare sade, att det är märkvärdigt, om herr Bellinder icke hört talas om dylika diskussioner och om han icke heller i tidningarna sett, att en riksdagsman ibland måst dementera och ibland måst bekräfta uppgifter, hur han personligen röstat — uppgifter, som lämnats antingen i avsikt att försvara riksdagsmannens uppträdande eller i avsikt att kritisera det. Sådana fall äro ju mycket ofta återkommande. Men jag ber dessutom att få erinra om, att då denna fråga 1912 behandlades i andra kammaren, meddelade en ledamot, numera i första kammaren, att han någon dag före behandlingen av detta ärende hade, tvärt emot vad säkerligen alla ansågo, i kammaren röstat för ett socialdemokratiskt förslag — det var en ärad ledamot av högerpartiet — som var av den beskaffenheten, att han själv förklarade, att anledningen till att han biträtt det — icke i voteringen om kontraproposition utan i den slutliga voteringen — var, att han ansåg det vara så fullkomligt omöjligt och oresonligt, att det aldrig kunde realiseras. Kan det vara lämpligt och riktigt att behålla ett omröstningssätt, som befrämjar dylika tendenser? Jag kan omöjligt tro det. Jag tror tvärtom, att det är rimligt, att jämväl i omröstningssättet ligger en maning för riksdagsmannen att i varje votum söka befrämja det som under förhandenvarande förhållanden för honom ter sig som det bästa möjliga.

När man vidare talar om det tvång, som skulle följa med in-

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

förande av öppen omröstning, ber jag att få hänvisa till att vi hava detta omröstningssätt i stadsfullmäktige. Har någon hört, att någon ledamot av stadsfullmäktige funnit detta omröstningssätt inom denna institution vara sådant, att det försvårat eller gjort olidlig ledamöternas ställning? Jag har aldrig hört sådana klagomål. Vi svenskar hava ju sålunda själva prövat det nya omröstningssättet i beslutande församlingar av med riksdagen närbesläktad art, i fråga om vilka man därtill kan hava anledning att tro, att deras ledamöter mer, än när det gäller riksdagen, skulle hava personlig anledning att ibland önska, att deras votum blir okänt. Trots detta har icke där någon olägenhet i tvångsavseende av det öppna omröstningssättet blivit förnummen. Då sålunda erfarenheten talar ett språk, rakt motsatt de uttalanden, som här göras emot motionen, tycker jag, att man borde tillmäta större värde åt den således vunna erfarenheten än åt profetior, som icke grunda sig på någon erfarenhet vare sig hos oss eller andra folk.

När man talar om tvång i detta avseende, vill jag för övrigt fråga reservanterna, huruvida de skulle finna det lämpligt, därest en till återval uppställd riksdagsman bleve vald därför att hans valmän icke kände till innebörden av ett eller flera vota, som han avgivit i riksdagen. Endast om man finner sådant lämpligt, kan man tala om den slutna omröstningen som ett skydd, som skulle befria den röstande från olämplig hänsyn. Besvarar man åter denna fråga med nej, är det uppenbart, att man icke med sist berörda skäl kan försvara detta omröstningssätt som en lämplig metod för riksdagen att fatta sina beslut. Dessutom är det väl så, att det väl knappast finns någonting, som i så hög grad kommer allmänheten att ställa sig undrande inför riksdagen, som när det börjar göras antydningar om att riksdagsmän icke hava röstat så, som man av deras uppträdande både före och efter omröstningen anser sig hava anledning att antaga. Och det bör väl ändå ligga i riksdagens intresse att avlägsna allt, som kan göra arbetet i folkrepresentationen misstänkt och betraktat som mindervärdigt och som på något sätt kan sänka aktningen därför i folkets ögon. Det borde väl ändå alla ledamöter av folkrepresentationen vara ense om.

Det är precis 50 år sedan — det var vid 1867 års riksdag — som en ledamot i denna kammare, en Wallenberg, uttalade den bestämda förhoppningen, att kammaren då snart skulle vara mogen för den reform, som ligger i det öppna omröstningssättets införande. Det borde väl då icke vara för tidigt, om kammaren nu, 50 år senare, vore med om att realisera ett önskemål, som man redan på den tiden fann vara av den art, att det kunde och borde snarast förverkligas.

Jag hemställer om bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Herr Bellinder: Herr greve och talman! Jag skall icke inlåta mig i vidare svaromål på den ärade motionärens anförande, än att jag lämnar honom upplysning i den fråga, som han direkt ställde till mig. Han frågade, om jag ville vara med om införandet

av öppen omröstning, om denna bleve fakultativ. Han tog sig anledning att framställa denna fråga därav, att jag nämnde, att man i en del andra länder jämte den obligatoriska öppna omröstningen även har den fakultativa. Detta nämnde jag för att visa, att man hos oss vill gå längre än man gjort i en del av de länder man åberopat i motionen. Men därav följer visst icke, att jag utan vidare är färdig att övergå till den öppna omröstningen.

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

Jag vill dessutom omnämna ett påstående, som motionären gör i sin motion. Han säger, att »de ständiga avslag, som kravet på en förändrad form för fattande av beslut hittills mött, hava nämligen icke kunnat övertyga därom, att tillräckliga skäl för avvisandet förelegat». Det är väl ändå mera på sin plats, att om man kommer med ett förslag till införande av något nytt i stället för något gammalt, man själv kommer med tillräckliga skäl för denna reform, och när motionären eller någon annan kommer med tillräckliga skäl för reformens genomförande, skall även jag vara med om den.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag skall icke spilla många ord på denna fråga.

Kammaren torde finna, att nu såsom förut, då denna fråga varit på tal, stå högern och vänstern mot varandra på rena linjer. Av den nu förda diskussionen framgår också med all tydlighet, att högerns egentliga skäl för att rädda den hemliga omröstningen är, att högern vill skydda de svaga — sålunda ett i och för sig synnerligen behjärtansvärt skäl. Herr von Geijer vill skydda de svaga åt två håll, och jag är säker på att han i stor utsträckning har sitt parti bakom sig i denna sin uppfattning. Herr von Geijer vill skydda de svaga här i riksdagens båda kamrar dels emot en alltför hänsynslös partichef — det är den ena sidan — och dels vill han skydda de stackars riksdagsmännen för de trakasserier, för vilka en viss »förtalet-främst»-press kan utsätta dem på grund av en egendomlig votering i en kanske annars nog så enkel fråga. Denna »förtalet-främst»-press skulle då kunna ställa till en kampanj mot dessa stackars riksdagsmän, som vore rätt så obehaglig genom den hets, som kunde åstadkommas bland de otäcka valmännen.

Jag får säga, herr talman, att jag inte har stora sympatier för de stackars riksdagsmän, som behöva detta skydd vare sig mot en hänsynslös partichef eller mot tråkiga valmän. Jag har för mig, att de herrar, som skola representera det svenska folket här i riksdagen, inte få vara så ömtåliga av sig, att de inte kunna vara beredda att taga emot en sådan kampanj, som en »förtalet-främst»-press kan åstadkomma. Vi äro rätt tränade i det fallet åtminstone på vänstersidan, och jag tror för övrigt inte, att det skulle bli värre i stort sett efter det öppna voteringsinstitutets införande än det är för närvarande. Vad jag emellertid mycket starkt håller på är, att valmännen skola ha reda på hur deras ombud i representationen rösta. Om dessa valmän till äventyrs skulle ha råkat få för svaga män till sina representanter, så anser jag i alla fall, att riksdagen

Om införande av öppen omröstning i riksdagen. (Forts.)

inte alls har något skäl att skydda dessa svaga på det sätt, som högermännen här anse lämpligt, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till konstitutionsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt och vidare på avslag därå; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad konstitutionsutskottet i sitt utlåtande nr 11 hemställt, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;
Nej — 37.

Vid ånyo skedd föredragning av bevillningsutskottets betänkanden

nr 30, i anledning av väckt motion om upphävande av stämpelskatten å inrikes växlar, samt

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av 3 § 3 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper,

bifölls vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogos ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 16, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande och åtgärder mot användande av papp eller »konstläder» vid tillverkning av skodon;

nr 17, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående användande av s. k. förtyngningsmedel vid beredning av läder; samt

nr 18, i anledning av andra kammarens beslut rörande väckt motion angående beredande åt boställsinnehavare vid statens järnvägar av tillgång till tvättstuga.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av konstitutionsutskottets utlåtande nr 12, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående beräknande av röstvärdet enligt kommunalförfattningarna för skattskyldig, vars beskattningsbara inkomst blivit vid bevillningstaxeringen år 1917 av viss anledning nedsatt, dels ock en i samma ämne väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 355, angående försäljning av kronolägenheterna Klädesholmen nr 1 samt Koholmen nr 1, Stora och Lilla m. m. i Göteborgs och Bohus län; ävensom

nr 358, med förslag till lag angående arbetsnämnder.

Vid ånyo skedd föredragning av statsutskottets utlåtanden

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring åt tjänstemän vid de ecklesiastika konsistorierna, och

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till meteorologiska centralanstalten m. m.,

bifölls vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkanden

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg till 9 och 10 §§ samt om ändrad lydelse av 14 § 2 mom., 15 § 2 mom. och 16 § 6 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin, samt

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändrade bestämmelser rörande den inrikes postutväxlingen,

biföll kammaren vad utskottet i dessa betänkanden hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande bankoutskottets utlåtande nr 36, angående vissa framställningar rörande tionde huvudtiteln, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna.

Punkterna 1—6.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Pension åt f. soldaten A. G. Moss.

Punkten 7.

I en inom andra kammaren av herr *Berg* i Munkfors väckt motion, nr 31, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta om en årlig pension av 300 kronor åt förre soldaten Anders Gustav Moss från Ransäters socken i Värmlands län, att utgå från allmänna indragningsstaten från och med 1917 års början.

Utskottet hade i föreliggande punkt på åberopade grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, II: 31, måtte medgiva, att förre soldaten Anders Gustav Moss från Ransäters socken i Värmlands län finge från och med den 1 januari 1917 ur Vadstena krigsmanshuskassa erhålla pension efter samma grunder, som om han tjänat för pensions erhållande föreskriven tid.

Reservation hade vid denna punkt anförts av herrar *Neiglick*, *Wickman*, *Kristensson*, *Berg* i Munkfors, *Jonsson* i Gumboda och *Olsson* i Rödningsberg, vilka yrkat bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Neiglick: Om jag icke missminner mig, voro inom utskottet rösterna lika många för utskottets som för reservanternas mening. Det berodde således på en ren tillfällighet, vilken mening, som blev utskottets.

Denne förre soldat Moss, som det nu gäller, åtnjuter för närvarande från staten ett understöd av 12 kronor årligen. Han skulle med bifall till utskottets hemställan få en pension av 61 kronor från Vadstena krigsmanshuskassa, en pension, som när Moss fyllt 60 år, höjes till 100 kronor. Det har synts reservanterna, att detta belopp är för litet att leva på för en sjuklig person med en talrik familj. Vi hava tyckt, att det av motionären ifrågasatta beloppet av 300 kronor vore skäligt. Nu är det väl möjligt, att då riksdagen förut beviljat understöd av 300 kronor åt gamla före detta soldater, de ömmande omständigheterna varit starkare styrkta än nu. Men gränsfall finns det ju alltid, och det har synts oss, att tillräckligt ömmande skäl föreligga för ett bifall till motionen. Det är visserligen sant, att om Moss kommer att betraktas som helt invalid, får han en pension från allmänna pensionskassan av 150 kronor. Han skulle då komma att åtnjuta ett sammanlagt understöd av 262 kronor. Men det är långt dit, och skillnaden mellan detta belopp, och det belopp, som föreslagits i motionen, är högst obetydlig. Detta är en omständighet som snarast synes mig tala för ett bifall till motionen, vilket också skulle medföra den förmånen, att beloppet skulle utgå från endast en kassa. Om motionen bifalles, kommer ju Moss icke i åtnjutande av något understöd från allmänna pensionskassan.

Pension åt f. soldaten A. G. Moss. (Forts.)

På grund av dessa billighets- och lämplighetsskäl ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hedenstierna; Herr talman, mina herrar! Då vi i utskottet få motioner om sådana soldatpensioner, som det här gäller, är det många gånger svårt att komma till det rätta därmed. Vi veta, att det finns sådana soldater i tusental, och förhållandet är vanligtvis det, att den som har tur att bo i närheten av en riksdagsman, lyckas få ganska väsentlig pension, då däremot de andra, som äro fullt likställda med honom, bli utan. Därför tror jag, att det är ganska betänkligt att slå in på denna väg utan att det föreligger synnerligen ömmande omständigheter, då man beviljar pension. I detta fall kan jag icke se, att sådana omständigheter förefinnas. Personen i fråga är född 1860; han är således icke gammal. I läkarbetyget står om honom, »att hans arbetsförmåga även framdeles torde komma att förbliva minskad»; det ser sålunda icke ut, som om han vore i särskilt behov av understöd.

Det väsentligaste skälet för avstyrkande av denna motion var för övrigt, att utskottet tillstyrkt och riksdagen nu i en föregående punkt bifallit en skrivelse till Kungl. Maj:t, vari göres en framställning om förbättring av pensionerna åt soldater fullkomlikt likställda med denne. Man har nämligen skrivit till Kungl. Maj:t och begärt, att soldater, som icke tjänstgjort mer än 20 år, i fall de äro i behövande omständigheter, skola bliva delaktiga av pension från Vadstena krigsmanshuskassa, enligt de grunder, som äro gällande för gamla soldater. Då man sålunda till ett visst angivet belopp sökt bereda pension åt denna stora kår i dess helhet, har man tyckt det vara orättvist att bryta ut en enda, för vilken det icke föreligger särskilt ömmande omständigheter, och giva honom en annan pension än den, vilken man begärt för hela gruppen av pensionärer. Jag tror, att man skulle komma ganska mycket på avvägar, om man gåve sig in på den väg, motionären har föreslagit. Då man i alla fall i utskottets förslag sökt att i någon mån tillgodose ifrågavarande förre soldaten, i det att man nämligen tillstyrkt, att pension från Vadstena krigsmanshuskassa måtte beredas åt honom, fastän han ännu icke är berättigad att få sådan, tror jag, att man gått alldeles tillräckligt långt. Jag tager mig därför friheten att yrka bifall till utskottets förslag, sådant det nu föreligger.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på bifall till den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 8.

Pension åt f. soldaten A. Lind.

I en inom andra kammaren av herr *Sävström* väckt motion, nr

Pension åt f. soldaten A. Lind. (Forts.)

106, hade hemställts, att riksdagen ville åt f. d. soldaten Anders Lind bevilja en årlig pension av trehundra kronor att utgå, om möjligt från 1917 års början, på allmän indragningsstat under hans återstående livstid.

Under hänvisning till vad utskottet anfört under punkt 7 angående pension åt förrre soldaten A. G. Moss hade utskottet i nu ifrågavarande punkt hemställt, att riksdagen, i anledning av förevarande motion, II: 106, måtte medgiva, att förre soldaten Anders Lind, Freluga, Bollnäs socken, finge från och med den 1 januari 1917 ur Vadstena krigsmanshuskassa erhålla pension efter samma grunder, som om han tjänat för pensions erhållande föreskriven tid.

Reservation hade jämväl vid denna punkt avgivits av herrar *Neiglick, Wickman, Kristensson, Berg* i Munkfors, *Jonsson* i Gumboda och *Olsson* i Rödningsberg, vilka yrkat bifall till den i ämnet väckta motionen.

Herr Neiglick: Herr talman! Med åberopande av samma motivering som vid den föregående punkten ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Hedenstierna: Här föreligger ett snart sagt alldeles lika fall som det föregående. Jag ber därför att med åberopande av vad jag nyss sade få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjordes jämlikt föreliggande yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare på bifall till den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 9—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Tilläggspension åt kanslisekreteraren R. A. Sundin.

Punkten 15.

I en till riksdagen den 23 mars 1917 avlåten proposition, nr 151, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för samma dag, föreslagit riksdagen medgiva, att kanslisekreteraren i sjöförsvarsdepartementet *Rudolf August Sundin* finge från och med månaden näst efter den, i vilken han, vid fyllda 67 levnadsår, erhölle avsked från kanslisekreterartjänsten, under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta, utöver honom författningsenligt tillkommande pension å 3,500 kronor för år, en tilläggspension av 700 kronor årligen.

Tilläggspension åt kanslisekreteraren R. A. Sundin. (Forts.)

Utskottet hade i nu föreliggande punkt på angivna grunder hemställt, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte medgiva, att kanslisekreteraren i sjöförsvarsdepartementet Rudolf August Sundin finge från och med månaden näst efter den, i vilken han, vid fyllda 67 levnadsår, erhölle avsked från kanslisekreterartjänsten, under sin återstående livstid från allmänna indragningsstaten åtnjuta, utöver honom författningsenligt tillkommande pension å 3,500 kronor för år, en tilläggspension av femhundra kronor årligen.

Herr statsrådet Hans Ericson: Herr talman, mina herrar! Kungl. Maj:t har föreslagit att åt kanslisekreteraren i sjöförsvarsdepartementet Sundin bevilja en tilläggspension av 700 kronor för år räknat. Utskottet har emellertid här föreslagit, att tilläggspensionens belopp skall bestämmas till 500 kronor. Med anledning därav ber jag att få yttra några ord.

Enligt 1878 års stat skulle Sundin få uppbära en pension av sammanlagt 2,500 kronor plus för två ålderstillägg 1,000 kronor, d. v. s. i ett för allt 3,500 kronor. Nu beslöt riksdagen 1910 en provisorisk löneregler för statsdepartementen, enligt vilken Sundin skulle erhålla ett provisoriskt avlöningstillägg uppgående till sammanlagt 1,200 kronor, fördelat så, att 700 kronor skulle vara lön, 100 kronor tjänstgöringspengar och 400 kronor ortstillägg. 1907 års pensionslag föreskriver att från lönen skall göras avdrag motsvarande ungefär det belopp, som skulle utgå, därest pensioneringen skulle betalas av vederbörande själv, ett belopp, som dock skulle avrundas uppåt. Från Sundins lön har också avdragits ett belopp av 200 kronor, så att i verkligheten till honom har utbetalts blott 500 kronor i lön.

I år fyller Sundin 67 år, och redan förra året ingick han till Kungl. Maj:t med framställning om att ett pensionstillägg av 700 kronor måtte beviljas honom. Ärendet remitterades till statskontoret, som tillstyrkte framställningen även i avseende å beloppets storlek och därvid anförde, att det syntes vara billigt att pensionstillägget bestämdes så, att det stode i rimligt förhållande till den avlöning, som Sundin hittills uppburit. Löneregleringskommittén stannade för sin del vid att föreslå 500 kronor på den grund, att detta var det belopp av avlöningstillägget, som Sundin faktiskt uppburit såsom lön.

Från detta löneregleringskommitténs beslut var emellertid en medlem skiljaktig, nämligen hovrättsrådet Stenström, som anförde, att han för sin del icke ansåg, att det förhållandet, att här hade gjorts avdrag från lönen för att ersätta en blivande pension, borde utgöra hinder för att hela det lönetillägg, som hade beslutats av riksdagen, skulle kunna räknas som underlag för pension. Vidare framhöll han, att vid nyreglerade befattningar icke något sådant avdrag gjordes, fastän befattningshavaren vid dessa befattningar i själva verket hade att betala en viss avgift för sin pension. Han

Tilläggspension åt kanslisekreteraren R. A. Sundin. (Forts.)

hemställde därför, att pensionstillägget måtte bestämmas till 700 kronor.

Kungl. Maj:t har nu tagit upp den mening, som gjorts gällande av statskontoret och reservanten inom löneregleringskommittén, och begärt, att pensionstillägget skulle bestämmas till 700 kronor. En ytterligare anledning härtill har varit, att därigenom den sammanlagda pensionen för Sundin skulle uppgå till 4,200 kronor, vilket mera närmade sig den sammanlagda pension, som enligt det nu för riksdagen framlagda förslaget om löneregleringen för befattningshavare i statsdepartementen skulle komma att tillerkännas kanslisekreterare — 4,600 kronor.

Nu är det visserligen sant, att då 1910 den provisoriska löneregleringen bestämdes, uttalade riksdagen, att denna löneregleringen icke finge föranleda någon förändring i pensionsförhållandena. Men man utgick då från att denna provisoriska löneregleringen åtminstone till 1916 skulle hava efterträtts av en definitiv löneregleringen. Nu har ju 1916 redan gått utan att någon sådan kommit till stånd, och på den saken kan man väl knappast tillmäta Sundin något inflytande. Det synes därför vara ganska hårt, om hans pensionstillägg på den grunden skulle bestämmas lägre, än om den definitiva löneregleringen hade skett redan vid en tidigare tidpunkt.

Det synes mig dörför, som om löneregleringskommittén och även bankoutskottet i detta fall hava behandlat denna fråga något hårt, och jag tillåter mig därför, herr talman, att hemställa om bifall till den kungl. propositionen.

Herr Neiglick: Det förhåller sig så, att bankoutskottet i denna sak helt anslutit sig till den uppfattning, som har omfattats av löneregleringskommittén.

Sakläget i frågan är ju följande — jag ber om ursäkt, om jag för sammanhangets skull kommer att i någon mån upprepa vad herr statsrådet redan har anfört. Kanslisekreterare Sundin har icke ingått på bestämmelserna i 1907 års pensionslag. För honom gäller alltså i avseende på pensionen löneregleringen av 1878, d. v. s. han äger att vid 35 tjänstår och 65 levnadsår uppbära sin fasta lön som pension, således 3,500 kronor. Nu har visserligen Sundin från 1911 åtnjutit ett avlöningstillägg i enlighet med 1910 års provisoriska löneregleringen, men som herr statsrådet ju framhöll, angavs redan när denna reglering genomfördes, att avlöningstillägget icke finge komma vederbörande tjänsteman till godo vid beräkningen av pensionen. Sundin kan således icke stödja något anspråk på en högre pension på denna löneregleringen. Han kan det så mycket mindre, som det icke var avsett, att denna löneregleringen skulle bli definitiv förrän från år 1916, medan Sundin däremot varit skyldig att avgå från sin tjänst redan 1915 vid 65 års ålder, för såvitt icke Kungl. Maj:t på hans ansökan år från år, ett år i sänder, givit honom tillstånd att kvarstå. Emellertid tala ju dels den omständigheten, att det dröjde så länge med fastställandet av löneregleringen, och dels andra billighetsskäl för, att det avlöningstillägg, som Sun-

din uppburit, även må inverka på hans pension. Såväl löneregleringskommittén som bankoutskottet hava därför ansett det billigt, att den del av avlöningstillägget, som verkligen utgör lön, må räknas honom till godo för pensionen, d. v. s. enligt dessa institutioners uppfattning det faktiskt uppburna beloppet av 500 kronor. Herr statsrådet hänvisade nu till vad statskontoret framhållit, att det avdrag av 200 kronor, som gjordes från de 700 kronor, som utgjorde den verkliga lönen i det provisoriska avlöningstillägget, skulle vara avsett att utgöra pensionsbidrag för Sundin. Löneregleringskommittén har en helt annan uppfattning och uttalar, att detta avdrag endast är att betrakta som en åtgärd, varigenom man velat undvika, att vid en definitiv löneregleringen vederbörande till följd av den därmed förbundna skyldigheten att bidraga till kostnaden för beredande av pension skulle komma att lida minskning i den avlöning han åtnjuter enligt äldre stat på grund av den provisoriska löneregleringen. Då således lönen faktiskt har utgått med 500 kronor, och då hänsyn till dessa avdrag alltid tagits, när man beräknat anslagen för den provisoriska löneregleringen, synes det mig, att bankoutskottet verkligen haft skäl för sin uppfattning, att det verkliga lönetillägget endast varit 500 kronor.

Tilläggspension åt kanslisekreteraren R. A. Sundin. (Forts.)

Härtill kommer emellertid också en annan omständighet. Enligt 1907 års pensionslag får hela lönen räknas som pensionsunderlag endast då vederbörande tjänsteman har uppnått 35 tjänstår och 67 levnadsår. Nu skulle Sundin avgått vid 65 levnadsår, således under år 1915. De två år han därefter fått kvarstå i tjänsten med Kungl. Maj:ts medgivande, får han icke räkna sig till godo i pensionsavseende. Vill man således på Sundin tillämpa 1907 års pensionsbestämmelser skulle han i verkligheten icke få uppbära hela lönen vare sig den beräknas till 500 kronor eller 700 kronor. Även med hänsyn härtill tror jag, att utskottets hemställan är väl förenlig med billighetshänsyn, och jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Widell: Herr greve och talman! Så vitt jag kunde finna, var det tre olika skäl, som den ärade representanten för utskottet anförde till stöd för utskottets hemställan.

Först och främst sade han, att då den provisoriska löneregleringen beslöts, uttalade riksdagen, att härpå icke finge grundas några ökade anspråk på pension. Ja, det är sant, men som redan herr statsrådet och chefen för sjöförsvarsdepartementet har nämnt, utgick man därvid från att en löneregleringen för departementen skulle komma till stånd långt förr, än vad nu kommer att ske. För övrigt har ju utskottet redan genom att tillstyrka löneregleringskommitténs förslag frångått denna grundsats. Det är icke längre tal om principen, utan det är endast fråga om vilket belopp, som skall beviljas. Att *något* skall beviljas, anser ju även utskottet.

Det andra skälet som anfördes var det, att lönen för denna tjänsteman i verkligheten icke uppgått till samma belopp som för

Tilläggspension åt kanslisekreteraren R. A. Sundin. (Forts.)

en tjänsteman, vars lön varit nyreglerad. Det avdrag, som gjorts från det provisoriska avlöningstillägget, skulle icke hava varit avdrag för pensionering utan ett direkt avdrag på själva lönen. Ja, detta kan ju låta höra sig, men i verkligheten ligger nog saken icke så. Det är visserligen sant, att detta avdrag till en del gjordes för att en tjänsteman, då lönen slutligen blev definitivt reglerad icke skulle få vidkännas en inkomstminskning. Men å andra sidan ställer sig både ur statens och ur tjänstemannens synpunkt detta avdrag precis likadant, som om det vore ett avdrag direkt för pensionen. Avdraget är till och med större, än vad det är för de tjänstemän, vilkas avlöningsförmåner äro reglerade på ordinarie stat. Det måtte väl då vara ganska obilligt att, när man avsett att genom denna provisoriska lönereglering ställa en tjänsteman i löneregleringsavseende i paritet med övriga tjänstemän, sedermera när det kommer till beräkning av pension säga, att detta avdrag skall avgå från pensionen. Jag kan icke finna, att det är rättvist. Alldeles säkert, är, att de tjänstemän, som drabbas därav, måste känna det som en mycket, mycket stor orättvisa.

Det tredje skälet som anfördes var, att kanslisekreterare Sundin icke är underkastad 1907 års pensionslag. Han hade således varit skyldig att avgå vid 65 års ålder. Ja, det är också sant. Men detta har icke anförts av löneregleringskommittén som ett skäl för minskning av pensionen, och då utskottet ju anslutit sig till löneregleringskommitténs förslag, förefaller det mig omöjligt att här åberopa detta skäl. Jag vill ytterligare tillägga, att i detta betänkande förekommer en senare punkt, som är i alla avseenden analog med denna utom just däri, att i denna senare punkt den tjänsteman det här gäller är underkastad 1907 års pensionslag. Han skulle stå kvar till 67 års ålder. Även där har utskottet emellertid gjort nedsättning. Där kan detta skäl icke åberopas.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition och avslag å utskottets hemställan.

Herr Pers: Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet på en sak, som icke framdragits av de föregående talarna i denna fråga. Tre kamrater till ifrågavarande ämbetsman hava förut gjort anspråk på en förhöjd pension till följd därav, att den definitiva regleringen har skjutits fram så länge. Dessa tre ämbetsmän hava blivit nekade tillägg till sin pension. När nu kanslisekreterare Sundin begärt ett dylikt tillägg, var det en mycket kinkig fråga för löneregleringskommittén att motivera ett avsteg från den regel, som hade tillämpats vid tre särskilda föregående tillfällen. Men det huvudsakliga skälet, som gjorde, att man kunde medgiva detta avsteg, var, att regleringen av departementstjänstemännens löner särdeles länge hade skjutits fram. Men att nu, då man således går ifrån den gamla regeln, gå så långt i denna riktning som att giva honom 700 kronor, tycker jag icke vore lämpligt. Alla äro ju ense om att Sundin icke har någon rätt att få detta tillägg utan att det

är fråga om billigheten. Då tycker jag, att billighetens anspråk äro väl tillgodosedda med ett tillägg av 500 kronor.

Tilläggspension åt kanslisekreteraren R. A. Sundin. (Forts.)

Jag vill i detta sammanhang säga, att det icke kan vara lämpligt för statsverket att lossa på banden i detta avseende. Det kan icke vara lämpligt, menar jag, att jämställa tjänstemän, som hava provisorisk reglering med dem som fått definitiv reglering, ty det skulle ju leda till att förhållandena utjämnades och att intresset av att få definitiv reglering till stånd skulle förslappas. Ur dessa synpunkter vill jag hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Hans Ericson: Jag vill endast erinra om att de tre fall, som den senaste ärade talaren omnämnde, inträffade under åren 1912, 1913 och 1915, och att det år 1910, då den provisoriska löneregleringen kom till stånd, förutsattes, att en definitiv löneregleringen skulle ske före 1916. Nu har år 1916 gått, och jag menar då, att förhållandena äro något olika i detta fall mot i fråga om dessa tre här omnämnda tjänstemän.

Vidare vill jag med anledning av det sista uttalandet, som den föregående talaren gjorde, att man icke bör jämställa tjänstemän, som hava sin avlöning endast provisoriskt reglerad, med dem som hava definitivt reglerad avlöning, säga, att man icke heller har gjort det i detta fall, ty skulle Sundin jämställas med innehavare av definitivt reglerad tjänst, skulle hans pension uppgå till 4,600 kronor i stället för — som Kungl. Maj:t nu föreslagit — 4,200 kronor.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på nu föredragna punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle avslå utskottets hemställan, så vitt den skiljde sig från Kungl. Maj:t i ämnet gjorda framställning, och bifalla denna framställning oförändrad.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Widell* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i punkten 15 av sitt utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslår kammaren utskottets hemställan, så vitt den skiljer sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, och bifaller denna framställning oförändrad.

Tilläggspension åt kanslisekreteraren R. A. Sundin. (Forts.)

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 47;

Punkterna 16—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckt motion om pension av järnvägsmedel åt städerskan Gustafva Sofia Rask;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åt lärlingen vid Alnarps lantbruksskola F. W. Hult; och

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt förre kronojägaren A. J. Johansson.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 46, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om utveckling och uppehållande av en på inhemska råämnen och naturtillgångar grundad, för landets behov tillräcklig tillverkning av konstgödselmedel m. m., samt

nr 47, i anledning av Kungl. Ma:ts proposition angående understöd till aktiebolaget Disfosfat för försök med framställning av fosforsyregödselmedel ävensom i ämnet väckta motioner,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Föredrogos och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 348, med förslag till förordning angående förbud i vissa fall mot användande av vilseledande varubeteckningar vid handel med födoämnen; och

nr 358, med förslag till lag angående arbetsnämnder.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 355, angående försäljning av kronolägenheterna Klädesholmen nr 1 samt Koholmen nr 1, Stora och Lilla m. m. i Göteborgs och Bohus län.

Herr *Vasseur* väckte en motion, nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillfällig löneförbättring för vissa lantmätare.

Motionen hänvisades till jordbruksutskottet.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse nr 119, till Konungen angående utredning om skollovskoloniverksamhetens stödjande och utvecklande genom statens försorg;

dels ock till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 28, angående ändrad lydelse av vissa paragrafer i lagen om rikets mynt den 30 maj 1873;

nr 29, angående beredande av medel till bestridande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet;

nr 30, angående val av tre deputerade att jämlikt § 54 regeringsformen och § 50 riksdagsordningen med Konungen överlägga;

nr 31, angående förslag till lag om förfogande över viss egendom under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden, samt angående tillämpning under viss tid av samma lagstiftning;

nr 32, rörande lag angående fortsatt tillämpning av lagen den 30 maj 1916 om fastställande av högsta pris å vissa varor vid krig, krigsfara eller andra utomordentliga, av krig föranledda förhållanden m. m.;

nr 33, angående särskilda förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 1 och 2 §§ rättegångsbalken m. m.;

nr 34, angående förslag till lag om expropriation m. m.;

nr 35, angående ändring av § 24 i kungl. förordningen om landsting den 21 mars 1862;

nr 36, angående det kommunala utskyldsstreckets begränsning; samt

nr 37, angående förslag till lag om ändrad lydelse av 1 och 3 §§ i lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom m. m.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden:

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av medel för höjande av medelinköpspriset för remonter under år 1917;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare anslag till anordnande av förvaringsskjul för flygbåtar m. m.;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts i punkt 54 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag till ny- och ombyggnad vid akademiska sjukhuset i Uppsala;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av visst kyrkoherden i Lena församling ådömt skadestånd;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombyggnadsarbeten å länsresidenset i Malmö m. m.;

nr 113, i anledning av väckta motioner om anslag till dyrtidsunderstöd åt kommunalt anställda barnmorskor;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för svenska statens räkning av den Falun—Rättvik—Mora järnvägsaktiebolag tillhöriga järnvägen Mora Noret—Orsa m. m.;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ombyggnad av Södertälje kanal;

nr 116, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förvärvande för statens räkning av vissa enskilda tillhöriga vattenfall i Motala ström m. m.; samt

nr 117, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående visst undantag från bestämmelserna för statens meddelande av sjöförsäkring mot krigsfara; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 17, i anledning av väckt motion om uppskov med polismäns inkallelse till krigstjänstgöring; samt

nr 18, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förflyttning och utvidgning av tandläkareinstitutet.

Justerades nitton protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1,20 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Torsdagen den 10 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr vice talmannen.

Upplästes och lades till handlingarna ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag nr 545, utvisande att nämnda kammare förenat sig med första kammaren i dess beslut att första särskilda utskottet skulle behandla jämväl Kungl. Maj:ts proposition nr 342, angående reglering av löneförhållanden m. m. för vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare ävensom de ytterligare framställningar, som kunde komma att av Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i detta ämne eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 143, till Konungen, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg till 9 och 10 §§ samt om ändrad lydelse av 14 § 2 mom., 15 § 2 mom. och 16 § 6 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtande nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i propositionen nr 148 gjorda framställning angående tillfällig löneförbättring åt lärarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter, dels ock i punkt 187 under åttonde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfällig löneförbättring åt lärare vid folkskolor och småskolor jämte i dessa ämnen väckta motioner; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 41, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående vissa ändringar i avlöningsstaten för riksbanken;

nr 42, i anledning av ifrågasatt påbyggnad av riksdagshuset m. m.;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående register över kyrkomötets protokoll jämte bihang för åren 1868—1915; och

nr 44, angående ifrågasatt utgivande av ett personregister till riksdagens protokoll för tiden 1809—1866.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 107—110 och nr 112—117, bevillningsutskottets betänkande nr 38, bankoutskottets utlåtande nr 40 samt första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 17 och 18.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,38 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 11 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Herr statsrådet *Mårten Ericsson* avlämnade Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 357, om vissa förändringar beträffande tvångsarbetsanstalterna;

nr 359, med förslag till lag om inskränkande eller nedläggande av skogsarbete eller industriell drift under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden; samt

nr 360, angående anslag till arbetslöshetens bekämpande.

Justerades protokollen för den 5 och den 8 innevarande maj.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till ändrad lydelse av §§ 49 och 53 regeringsformen samt § 2, § 37 mom. 1, § 42, § 43 mom. 2, § 54, § 55 och § 58 riksdagsordningen, dels ock till lag angående ändrad lydelse av 5 § i stadgan den 26 maj 1909 om val till riksdagens utskott, ävensom av i ämnet väckta motioner; samt

lagutskottets utlåtanden:

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av sjölagen;

nr 48, i anledning av väckt motion om ändring i 103 § sjölagen;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om försäkringsrörelse ävensom en i ämnet väckt motion; och

nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stadga angående hotell- och pensionatrörelse, dels ock en i anledning därav väckt motion.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anordnande av gemensam tvättinrättning för Norra skånska infanteriregementet och Vendes artilleriregemente;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till svenska Röda korset för bestridande av utgifter för dess hjälpkommittés byrå i Stockholm;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utförande av reparationsarbeten å strandskoningen utmed Ångermanälvens strand vid Norrlands trängskårs kasernetablissemang i Sollefteå;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättande från fjärde huvudtitelns allmänna besparingar av vissa förskottsvis utgivna medel;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående särskilda avlöningsförmåner för den vid marinens flygväsende tjänstgörande personalen;

nr 150, i anledning av väckt motion om viss ändring i villkoren för statsbidrag till folkskollärares avlöning; samt

nr 151, i anledning av väckt motion om viss ändring i gällande bestämmelser angående statsbidrag till fortsättningsskola.

Anmäldes och godkändes bankoutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åt lärlingen vid Alnarps lantbruksskola F. W. Hult; och

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt förre kronojägaren A. J. Johansson.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 111 samt bankoutskottets utlåtanden nr 41—44.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts nådiga propositioner:

nr 357, om vissa förändringar beträffande tvångsarbetstanstalterna; och

nr 360, angående anslag till arbetslöshetens bekämpande.

Föredrogs och hänvisades till lagutskottet Kungl. Maj:ts nådiga proposition nr 359, med förslag till lag om inskränkande eller nedläggande av skogsarbete eller industriell drift under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden.

Upplästes och godkändes ett uppsatt förslag till kammarens skrivelse till Konungen med anmälan om de ledigheter inom kammaren, som skulle innan nästa lagtima riksdag fyllas.

Justerades fyra protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,40 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Stockholm 1917. **Kungl. Boktryckeriet**, P. A. Norstedt & Söner. *172264*